

מעלין בקדש ואין מורידין

את מחתות החטאים האלה בנפשתם ועשו אתם רקעי פחים צפוי למזבח כי הקריבם לפני ה' ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל: (במדבר יז, ג)

הגמ' (מנחות צט, א) לומדת מכאן את הכלל של מעלין בקודש ולא מורידין. וז"ל הגמ' ומנלן דמעלין, אמר רבי אחא בר יעקב דאמר קרא את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל, בתחילה תשמישי מזבח ועכשיו גופו של מזבח.

דאורייתא או דרבנן

ולענין אי מעלין בקודש הוי דינא דאורייתא או אינו אלא מדרבנן, הפרמ"ג נקט שהוא מדרבנן. אך בפני יהושע ריש פרק בני העיר סובר שהוא מדאורייתא. ובספר ארעא דרבנן (כלל שפ"ה) כתב שמפורש במנחות דהוי דאורייתא ויליף לה מקראי. אולם גבי מעשה דר"ג וראב"ע (ברכות כח, א) דקאמר ניעבריה וגמירי מעלין בקודש ואין מורידין, דהוי לענין שררה לא הוי אלא מדרבנן ולהכי קאמר גמירי.

וע' בפירוש רש"י והר"ן (שבת כא, ב) שכתב מעלין בקודש ואין מורידין, מקראי נפקא לן במנחות (צט, א), משמע דהוי דרשא גמורה מן התורה.

תשמישי קדושה או תשמישי מצוה

נחלקו הפוסקים האם בתשמישי מצוה איתא להאי כללא דמעלין בקודש ולא מורידין. עי' פרמ"ג (משבצ"ז סוף סי' קנג) דיש שני הבדלים בין תשמישי קדושה לתשמישי מצוה, תשמישי מצוה נזרקין לאחר מצוותן (כדאיתא באו"ח סי' כא), ותשמישי קדושה צריכין גניזה במקום המשומר. עוד חילוק יש לענין הא דאין מורידין מחמורה לקלה, דדוקא בקדושה אבל במצוה מורידין. והביא כן בשם הש"ך (יור"ד רנט, יא) בשם המרדכי.

ועי"ש בש"ך על הא דאיתא בשו"ע (שם סעי' ג) ישראל שהתנדב נר או מנורה לביהכ"נ, אם נשתקע שם בעליה מעליה שאינה נקראת על שמו, יכולים הצבור לשנותה אפילו לדבר הרשות, ואם לא נשתקע שם בעליה מעליה, אין יכולים לשנותה לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה יכולים לשנותה. וכתב הש"ך בשם המרדכי בשם מהר"ם שאפילו לדבר מצוה דפחותה מיניה, דדוקא גבי תשמיש קדושה אמרינן מעלין בקודש ולא מורידין, ולא לגבי תשמישי מצוה.

אבל מביא שהדרכי משה כתב על זה שהרא"ש חולק, דהא כתב שאסור לשנות מעות ת"ת לצורך ביהכ"נ, וכ"כ מהרי"ק בשורש קכ"ח בשם הרשב"א. אבל כתב הש"ך שמהרי"ק שם כתב שלא יוכל שום פוסק לחלוק על זה שכתב המרדכי, ואע"ג שנשאל הרשב"א אם מעות של צדקה מותר לשנות לביהכ"נ והשיב שמותר לשנות לעילוי כגון לבנות בית הכנסת או לקנות ספר תורה, משמע דוקא לעילוי, וכן בטור כתב אבל לא מת"ת לצורך ביהכ"נ, התם בדלא ספקי אנשי הקהל לתרווייהו, ואם יתנו המעות לצורך ביהכ"נ יתבטל ת"ת, אבל היכא שאין המצוה האחרת בטל פשוט שהוא מותר לכו"ע. וכן בפרישה העתיק דברי המרדכי אדברי הטור משמע דלא פליגי.

ביהכ"נ - תשמישי מצוה או קדושה

אבל כתב הפרמ"ג דלכאורה במחלוקת היא שנויה, דלהר"ן ר"פ בני העיר כתב דביהכ"נ קדושה יש בה, וא"כ מהא דאמרו ביהכ"נ יקחו תיבה ואסור להוריד י"ל דאין זה אלא בקדושה הא במצוה מורידין, אבל לשיטת הרמב"ן דביהכ"נ אינו אלא תשמישי מצוה, ואפ"ה אמרו ביהכ"נ יקחו תיבה ואסור להוריד, מוכח שאפילו במצוה אין מורידין.

שיטת הרמב"ן

דהנה הרמב"ן דן שם לומר שמזה שלומדים במשנה שבית הכנסת לוקחין בדמיו תיבה, משמע שיש קדושה בבית הכנסת, וכדאמרינן בגמ' (כו, ב) אוגורה ומשכונה אסור, מאי טעמא בקדושתיה קיימי, ואמרינן נמי אמאי תיפקע קדושתה, א"כ הקשה הרמב"ן האיך נמכר והלא דבר הראוי לגופו במוקדשין אינו נפדה. עוד הקשה הרמב"ן, כי מכרו שבעה טובי בני העיר במעמד אנשי העיר, היכי שרו דמיהו למשתא בהו שכרא והלא נתפסין בקדושתה.

וכן הא דאמרינן במתנה אי לאו דהוה להו הנאה מיניה לא יהבי ליה מתנה והויא להו כזביני, ואמאי תפקע הקדושה בזו, והא ההיא הנאה כבר אכלוה וליתא בעולם להחל עליה קדושה. ועוד שלא מצינו בגמרא שבית הכנסת נפקע מקדושתו על דרך פדיון וחלול, אלא במכירה ושינוי רשות.

מכא כל הנ"ל מחדש הרמב"ן דבית הכנסת **עשו אותו** כתשמישי מצוה, כלולב וסוכה, והן עצמן אף על פי שנזרקין לאחר זמן, בזמן מצוה יש בהן קדושה של כבוד, כדאמרינן התם (שבת כב, א) אסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה, והוינן בה וכי נר קדושה יש בו ומסקנא דאסיר. והתם נמי אמרינן דנויי סוכה אסור להסתפק מהן כל שבעה, ואבוהון דכלהו דם כדאיתא בפרק במה מדליקין, לפיכך בית הכנסת כל זמן שבני העיר רוצין בו ומצותן עליו נוהגין בו קדושה ואפילו בחרבנו, שהרי עדיין לא עבר זמן מצותו וראוי לשפץ אותו ולבנותו, אבל אם נמלכו למכרו כבר עבר זמן מצותו כסוכה לאחר שבעה ונפקעה קדושה דמצוה מיניה.

אבל הר"ן על הרי"ף (שם) מפקפק בדבריו, דאי משום בזוי מצוה, בדמים שקיבל עבור מכירת ביהכ"נ שלא היו של מצוה מעולם, מאי בזוי מצוה איכא, עוד הק' קושיא עצומה, דאי משום בזוי מצוה בלחוד למה צריכין להעלות הדמים לקדושה יותר גבוהה, די בזה שיקנה דבר שהוא באותו רמה של קדושה, דהא קי"ל (שבת כב, א) מדליקין מנר לנר.

לפיכך ס"ל להר"ן דביהכ"נ ודכוותיה כיון שעיקרו עשוי לומר בו דבר שבקדושה, **הטילו בו חכמים קדושה מדבריהם**, ואפילו התנו עליו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אי אפשר שתפקע קדושתו בכדי, מפני כבוד הקדושה שיש בו. מיהו לאחר שהטילו קדושתו על הדמים, קדושת דמים קלישא מקדושת ביהכ"נ, לפי שדמים אלו לא עמדו מעולם לדבר שבקדושה, ועוד דהויא לה קדושה שניה וקלישא מקדושה ראשונה, הלכך בין שמכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר או שלא במעמד אנשי העיר לעולם דמים נתפסים בקדושת בית הכנסת, אלא דשבעה טובי העיר לחודייהו לא מצי לאפקועיה ההיא קדושת דמים אף על גב דאיקלישא, אבל במעמד אנשי העיר יכולין להפקיע לקדושת ביהכ"נ בכדי.

עטרה

דיון זה נוגע לסוגיא של עטרה על טלית, דהנה כתב המג"א (ח, ו) על פי השל"ה הק', שנהגו לעשות עטרה מחתיכת משי לסימן שאותן ציצית שלפניו יהיו לעולם לפניו, כמ"ש קרש שזכה להנתן בצפון לעולם בצפון. אבל בכתבי האר"י כתוב שלא היה מקפיד בלבישת הטלית לשום תמיד על צד א' כמו שנוהגין הרבה. וב"כוונות" הגירסא שהאר"י לא היה מקפיד לשום תמיד צד א' על הראש כמו שנוהגין הרבה עכ"ל.

הנ"מ בין הגירסאות הוא האם הנידון הוא שהציצית שלפניו יהיו תמיד לפניו, או שהחלק שעל הראש יהיה תמיד על הראש. ויהיה נ"מ בטלית קטן, האם יש ענין לסמן בבגד שמה שבפניו תמיד יהיה בפניו, שהטעם שהציצית שלפניו תמיד יהיו לפניו שייך גם בטלית קטן, אבל הטעם שיהיה צד אחד על הראש תמיד, אז בטלית קטן לא שייך משום שאינו מניח הט"ק על ראשו. וכתב בספר אליה רבה (שם) שבלחם חמודות כתב טעם על העטרה כדי שיהא היכר למקום המונח על הראש שלא להורידו פעם אחרת, דמעלין בקודש ואין מורידין, ולא כדברי המג"א שהציצית שהיו לפניו יהיו תמיד לפניו.

הפיכת הציצית

ויש עוד להסתפק האם יש ענין שהציצית בצד ימין יהיה תמיד בצד ימין, ויהיה נ"מ אם מותר להפוך הטלית גדול או הקטן, שאז יצא שהציצית שהיה בצד ימין יהיה בצד שמאל. ועי' בספר ערוה"ש שמשמע שהבין בדברי האר"י ז"ל שהדיון הוא אם מותר להפוך הטלית. דיעו"ש שכתב שאצלינו תופרים חתיכה תחת ראש הטלית שלא יתקלקל מפני הזיעה, וממילא שיש היכר צד מעלה וצד מטה, וכתב שבזמן הקדמון לא עשו כן שהרי כתבו על האר"י ז"ל שלא היה מקפיד לשום הטלית תמיד על צד אחד, כלומר לפעמים היה צד פנים צד זה ולפעמים הצד האחר, ואם היה אצלו חתיכה תפורה תחת ראש הטלית לא היה באפשרו לעשות כן, שהרי היה החתיכה התפורה לצד חוץ. הרי לן שהבין שכל הדיון הוא האם מותר להפוך הטלית, והבעיא בזה הוא שהציצית שהיו בצד ימין יהיו בצד שמאל, ועי' לא הקפיד האר"י ז"ל.

שינוי בעצי החיים

שוב מצאתי בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' עה) שדן בעצי חיים שבלו האם אפשר לשנות מימין לשמאל, ובתחילה

דן לאסור מכ"ש ממה שאסר המג"א בטלית, דשם אינו אלא תשמישי מצוה וכאן הוי תשמישי קדושה. אבל עי"ש שדן שאולי מימין לשמאל אין קפידא, שאע"פ שבקרשים השנוי הוא מצד צפון לדרום, היינו משום שיש קדושה מיוחדת בצפון משום דשם שוחטין ק"ק, אבל בעצי חיים אין קפידא. והוכיח כדבריו מהמחצית השקל שכתב שאם האר"י ז"ל לא היה מקפיד להפוך הטלית מחוץ לפנים אינו ראייה שחולק על השל"ה הק', ואם איתא הרי בכל זאת שינה מימין לשמאל, אלא ע"כ שאין בזה קפידא.

עוד כתב שלפי המג"א שכתב על ההיא דנפסק בשו"ע (או"ח שסו, ג) שאם רגילים ליתן עירוב תמיד בבית ידוע אין להם לשנותו וליתנו בבית אחר, מפני דרכי שלום, שאם יש טעם גדול משנין, א"כ כאן שאין העץ חיים ראוי לצד ימין מותר לשנותו לשמאל.

האם מותר לעשות עטרה

בעיקר דברי המג"א עי' בלבוש (או"ח סימן י) שהעיר שהרי מצנפת אע"פ שיש לה ארבע כנפות, פטורה מן הציצית, דכסותך אשר תכסה בה אמרה רחמנא שהוא כולל כסוי כל הגוף, אבל כיסוי הראש לבדו בלא גופו לא מקרי כסות.

ואפילו אותם שבארצות המערב ששני ראשיה מושלכים על כתפיהם וגופם, ומלבישין אותן מפני הקור לכסות הראש והאזנים והצואר, ואע"פ שלפעמים מתכסה בהם ראשו ורובו, פטורה, כיון שעיקרה לכסות הראש עשויה.

א"כ שואל הלבוש טליתות שלנו שעושין אותם לצאת בהן לעיקר מצות ציצית, ומייפין אותן במקום המונח על הראש וקורין לה עטרה, כאילו עיקר הטלית לא נעשה אלא להניחו על הראש. ותי' שהרי הוא משולשל על כתיפו ועל גופו, ועיקרו לכך נעשה, אלא מפני שיש בו צניעות יתירה כשמונח על ראשו, וגם קי"ל שבשעת העטיפה צריך לכסות בו עצמו על ראשו כדי שתהא עטיפה מעלייתא, לכך מייפין בו מקום המונח על הראש, ולא שעיקרו נעשה לכך. מ"מ מנהג יפה הוא מנהג ארצות הישמעאלים שאין עושין עטרות לטליתות, להראות שאין עיקרו נעשה לכך.

עטרה של כסף

עי' בערוה"ש (ח, י) שכתב וז"ל וגם יש שעושים עטרה של כסף בראש הטלית המונח על הראש, ואינו כדאי דבזה נראה דהעיקר הוא מה שעל הראש, ובאמת העיקר הוא מה שעל הגוף. ולכן יש נוהגים מטעם זה לשום גם עטרה של כסף באמצע הטלית [עי' בארצה"ח]. אבל גם זה אינו כדאי ורבים וגדולים מונעים את עצמם מזה, וכן נכון לעשות שלא יהיה בהטלית רק צמר ומה לכסף וזהב בטלית [והאריז"ל ודאי לא עשה כן דא"כ לא היה אפשר להפכו]:

רצועת תפילין שנפסק

כתב המג"א (מב, ג) אם נפסקה הרצועה של תפילין של יד סמוך לקשר, צ"ע אם מותר להפוך ראש האחר למעלה ולעשות בו קשר של יד והחתיכה שהיה בו הקשר יקשור למטה פי' במקום שכורך באצבעות, כמ"ש סו"ס לג, או נימא דמורידו מקדושתו כיון שעד עתה היה בו הקשר והיו"ד, ועתה יעשה בו כריכת האצבעות לחוד. ומדבריו אלו משמע דחלק על עצם חידוש הט"ז, דהרי לפי הט"ז, בכזה אופן פשיטא שיהא רשאי להפכו, דאל"כ הרי הוא טעון גניזה, דאין לו כל שימוש אחר, וכל כה"ג עדיף להשתמש בו לקדושה קלה מאשר לגנוזו וכמשנ"ת.

אבני יעקב

אמנם יש לדון בעיקר דברי המג"א, שהא"ר בשם זקנו הגאון מהר"ש חלק עליו וסבר דרשאי שפיר להפוך את הרצועה. ומביא ראייה מהא דכתיב אצל יעקב "ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו", ואמרו במדרש שהיו האבנים מריבים, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו וזאת אומרת כו', ונעשו כולם אבן אחת. וקשה דעדיין קנאתם בעינה עומדת, דעדיין תלוי באיזה צד של האבן מונחת ראשו, שהצד הרחוקה מראשו תקנא. אלא ע"כ צ"ל דכיון דנעשה אבן אחת כבר ליכא קפידא באיזה צד מונחת ראשו, דעד כמה דאבן אחת היא ליכא קנאה לצד שכנגד, שעכ"פ ראשו מונחת על אבן זו ומתיחסת לכל האבן בשוה. וא"כ ה"נ מאחר שרצועה אחת היא אע"פ שהיא רחוקה מהקשר והיו"ד, לית לן בה, שעכ"פ הקשר והיו"ד היא ברצועה זו ויכול להפכה.

ראיה מעטרה

עוד העיר בא"ר מדברי הלחם חמודות והשל"ה, דכתבו בטעם מה שמשימין עטרה בראש הטלית, כדי שיהיה היכר למקום המונח על הראש שלא להורידו פעם אחרת, דמעלין בקדש ואין מורידים. וכ' דלפי"ז אין להקל ברצועה של תפילין ולהפך מה שלמעלה לצד הבתים למטה עי"ש.

והנה גבי הך ראיה שהביא הא"ר בשם זקנו מאבני יעקב, כתב בשערי תשובה דאינה כ"כ ראיה, דכיון דמעשה ניסים היה שמא לא היו בדרך דביקות זה בזה, כי אם שנעשה גוש אחד כלול מכולם, ובלא"ה אין ראיה מדברי אגדה ואסמכתא בעלמא קאמר.

[והבעלי מוסר אומרים שאם יש אחדות, אז כל אחד לא איכפת לו שהשני הוא זה שראש הצדיק מונח עליו. עוד תירצו שמאן ימר שהתאחדו באופן שכלאבו היה במקום אחר אולי היה בילה ממש]

מכירת שולחנו של האדמו"ר

ושמעתי שיעור של הגר"י זילברשטין שליט"א שדן על מעשה שהיה במי שקנה שולחן שעליו למד אדמו"ר אחד, והמוכר תחכם וחילק השולחן לשנים ועשה שני שולחנות ומכר כל אחד בפני עצמו, וההוא קנה השולחן עם החלק שעליו לא למד האדמו"ר, והשאלה האם בכל זאת יש את הסגולה היות וסוכ"ס הוא למד על השולחן ההוא, אע"פ שלא למד על החלק ההוא. והשיב הגר"י שלפי הישוע"י אינו מקח טעות, שהרי אם למד על חלק מהשולחן, נחשב שלמד על כל השולחן, א"כ שפיר יש את הסגולה גם בחלק השני.

אבל לפי האחרונים שדנים לענין עטרה בטלית, וסוברים שהחלק שהיה על הראש צריך להיות שמה כל הזמן, משום שזכה בחלק של הראש שיותר חשוב, א"כ ע"כ שסוברים שאין הבדל בין גוף אחד לשני גופים, וגם בגוף אחד יש חילוק בין המקום שנעשה דבר המצוה למקום אחר. ולכן פסק שהיות ונחלקו האחרונים המוציא מחבירו עליו הראיה.

אבל כתבו התוס' (שבת צח, א) שכשמניחין הקרשים על העגלות גנאי הוא לשים צד העבה של קרש שהיה סמוך לקרקע אצל צד הקצר שהיה למעלה, ודמי להא דאמר מעלין בקדש ואין מורידין. א"כ לכאורה מוכח שגם בדבר אחד שייך לחלק, דכאן אומרים שראש הקרש יותר חשוב מתחתון הקרש אע"ג שהיו דבר אחד, ויש בזה מעין הורדה בקדושה לשים הראש של אחד ליד התחתון של השני. ולפי"ז לכאורה יש להכריע במחלוקת האחרונים הנ"ל.

היכא שאינו ראוי לקדושה חמורה

בעיקר הדין של מעלין בקודש חידש הט"ז חידוש נפלא (סי' קנד סק"ז), וז"ל ולולי דמסתפינא אמינא מלתא חדתא, דהא דאמרינן בהנך מילי דאסור לעשות מקדושה גדולה קדושה קלה, היינו כל זמן שראויה לקדושה גדולה, אבל אם אינה ראויה לזה רק לקלה, טפי עדיף שיעשו בה לכל הפחות קדושה קלה, ממה שתהיה פנויה ותגנוז. וראיה ממטפחות ס"ת שבלה, שעושין ממנה תכריכין למת, כמבואר שם (סעיף ד) וזו היא גניזתה. והא ודאי שבהיותה קיים אסור לעשות כן, אלא ע"כ כיון שטעון גניזה שפיר ה"ל גניזתה, ה"נ הוה עדיף טפי לעשות בה תשמיש קדושה להחזיק בה ספרים, ממה שתהיה פנויה לגמרי בלי קדושה כלל.

בגדי כה"ג אחר יוה"כ

בספר בכור שור (מגילה כו, א) הקשה על הט"ז מהא דתנינא ביומא (יב, ב) על בשרו מה ת"ל ילבש כו', רבי דוסא אומר להביא בגדי כהן גדול ביוה"כ שהן כשרים לכהן הדיוט, רבי אומר שתי תשובות בדבר חדא כו', ועוד בגדים שנשתמשה בהן קדושה חמורה תשמש בהן קדושה קלה.

ולפי הט"ז דהיכא שאינם ראויים עוד לתשמישם, עדיף טפי לעשות בהם תשמיש אחר, מאי פריך רבי לרבי דוסא, הא רבי דוסא ס"ל דאינו ראוי עוד ליוה"כ אחר מקרא ד"והניחם שם" - שלא ישתמש בהן יוה"כ אחר, א"כ יהא רשאי מה"ט להשתמש בהן כהן הדיוט לקדושה קלה.

ובשו"ת שואל ומשיב (מהדורא רביעאה, ח"ב סי' נא) כתב ליישב בזה, דדוקא אם אינם ראויין לקדושה חמורה כגון שבלו, בזה חידש הט"ז לומר דמוטב להשתמש בהן קדושה קלה ועדיף מגניזה, אבל בגדי כהן גדול דיוה"כ באמת הם עדיין ראויין לכה"ג ביוה"כ אחר, רק דהתורה אמרה שלא ישתמש בהם עוד וטעונים גניזה, בזה ודאי

אית לן למימר דאיך נתיר להדיט להשתמש בם, דהרי אכתי מצד עצמם ראויין הם לכה"ג, וכל שאתה אומר שישתמש בהם כהן הדיוט הרי אתה פוגם בכבוד הכה"ג.

אירע פסול לכה"ג

עוד הקשו האחרונים על דברי הט"ז ממה דאיתא ביומא (שם), ת"ר אירע בו פסול בכה"ג ביוה"כ ומינו אחר תחתיו, ראשון חוזר לעבודתו שני כו' אינו ראוי לא לכה"ג ולא לכהן הדיוט, ומפרשינן דלכה"ג טעמא משום איבה, ולכהן הדיוט משום מעלין בקדש ולא מורדין.

ולפי חידושו של הט"ז, מה שייך בזה טעמא דמעלין בקדש ואין מורדין הלא אינו ראוי לקדושה החמורה ובכי האי גוונא סבר הט"ז דמורדין אותו לקדושה קלה. ולפי סברת השואל ומשיב יש ליישב שכאן מצד עצמו ראוי הוא לקדושה החמורה, רק דמשום איבה לא יהבינן ליה להיות כה"ג.

ס"ת שבלה

עוד הקשו האחרונים, אדברי הט"ז, מהא דאמרו במנחות (לב, א) דספר תורה שבלה ותפילין שבלו אסור לעשות מהן מזוזה לפי שאין מורדין מקדושה חמורה, דלפי הט"ז אמאי יפסלו ממזוזה, הלא כיון שבלו מוטב שישתמשו בהם לכה"פ למזוזה מאשר שיגנזו. ויעויין בשו"מ הנ"ל, מה שכתב ליישב בזה.

הבדל בין תשמיש קדושה לגוף קדושה

בשדי חמד (במערכת המ"ם כלל קצד) הביא מספר שבילי דוד דכל מה שהתיר הט"ז הוא בתשמישי קדושה, אך בגוף הקדושה לא התיר להוריד דבר מקדושתו, וכ"כ נמי בספר תשובה מאהבה (סי' ט). ולפי"ז מיושב הקושיא מס"ת שבלה ותפילין שבלו שאסור לעשות מהן מזוזה, דהתם הוי גוף הקדושה ולא תשמישי קדושה.

קדושת כהונה

ולפי"ז יתיישב נמי ההיא דיומא (יב, ב) גבי אירע בו פסול ומינו אחר תחתיו, שאמרו ראשון חוזר לעבודתו ושני אינו ראוי לא לכה"ג ולא לכה"ד, דנראה דקדושת כהונה נחשבת כגוף הקדושה ולא רק כתשמישי קדושה, וממילא אתי שפיר מה דשני אינו חוזר לעבודתו, ולא קשה מידי על הט"ז, דהא גבי קדושה עצמה לא איירי כלל.

ומצאתי כיסוד הזה במשך חכמה (במדבר ג, מה) שכתב לחלק בין כהנים ולויים, דכהן נחשב כגוף הקדושה ואילו לוי אינו אלא כתשמישי קדושה, שהרי כל ענינו של לוי הוא ללוות ולשמש את הכהן. ומה"ט כתב לבאר להא דרק גבי כהנים מצאנו פסול חלל ולא בלויים, דרק גבי קדושה עצמה שייך חילול אבל בתשמישי קדושה לא.

לעשות מביה"מ עזרת נשים

שאלה מעניינת בנידון זה מצינו בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' י) שנשאל בקלוז' (ביהכ"נ) שהיה באיזה קהילה שיש על גבה עלייה, אשר בימים הקדמונים בעת שהיו מרביצי תורה בקלוז' הנ"ל, היתה העלייה קבועה ללומדי תורה ללמוד שם, אך מאז ועד עתה עומדת סגורה ומונחים שם ספרים ישנים, ועולים שמה לקרות בתורה בימים נוראים ורגלים.

ועכשיו רוצים הבעלי בתים לעשות מהעלייה הנ"ל עזרת נשים, ולפתוח חלונות מהעלייה לתוך הקלוז'. ונסתפקו האם מותר לעשות כן, דהא הוי הורדה מקדושה, כיון שהיה שם בית המדרש קבוע, ואסור לעשות מביהמ"ד ביהכ"נ ומכש"כ ביהכ"נ של נשים. שהרי כבר פסק בחכמת אדם (כלל פו, אות טו) שעזרת נשים אין בו קדושה כלל. ובדברי תשובת המהר"מ לובלין (סוף סי' נט) מבואר עכ"פ, דקדושתה פחותה מעזרת גברים. שכ' וז"ל לרווחא דמלתא אני אומר, שכשימכרו מקום ביהכ"נ ליחידים, שיבנו עליו בתים ויחלקו אותן, באופן שאותו מקום שעמד עליו ביהכ"נ דאנשים, שהוא עיקר הקדושה, ישאר פנוי מבלי בנין. הרי דס"ל בפשיטות דעיקר הקדושה הוא מקום ביהכ"נ של אנשים ולא של נשים, וא"כ הא ודאי הוי הורדה.

והעיר המהרש"ם מדברי הט"ז הנ"ל, דהיכא דלא חזי לקדושתו החמורה מותר להורידו לקדושה קלה. אך כתב שזה אינו דומה לנידון זה, שהרי כאן הבית שבהעלייה ראוי ללמוד בו, ומה שבעונותינו הרבים אין דורש ואין מבקש לה, אינו גורע מכך שעצם הבית ללימוד הוא עומד, ובכה"ג י"ל שגם הט"ז יודה דאכתי שייך בו איסור להורידו מקדושתו. וזה כעין סברת השואל ומשיב שכל שהדבר בעצמו ראוי לקדושה החמורה, רק שהתורה

אסרה זאת בזה לא התיר הט"ז, אכן כאן עדיף טפי, שהרי הוא ראוי ממש לקדושה החמורה רק שאין דורש ומבקש לה ודו"ק.

עוד הביא דברי המבי"ט (ח"ג סי' קמג), הובאו דבריו במג"א (סי' קנג סקי"ב), שאם אין מתפללין בבית כנסת גם בשל כרכים יכולים למכור. וא"כ היה אפשר לומר דה"ה בנידון דידן, יהא מותר להוריד העלייה ולהפכה לעזרת נשים.

אך דחה זאת, דהא מבואר בדברי השואל שבימים נוראים ורגלים עולים שם לקרות בתורה, וא"כ אכתי קדושתן קיימת, וא"כ אע"ג דגבי רחובה של עיר שלפעמים מתפללים בה קיי"ל דאין בהן קדושה, י"ל דדווקא ברחובה של עיר, דמעולם לא התפללו שם בקביעות לא ירדה לה קדושה, אבל כאן הרי מאז ומקדם ישבו שם בקביעות להרביץ תורה, וא"כ בזה יש לנו לומר, שאע"פ שעכשיו קוראים בתורה רק ברגלים שאין זה נחשב קביעות, מ"מ הקדושה לא פקעה ונמשכת גם ע"י לימוד ארעי, וכדהביאו כה"ג בתוס' ב"ב (נ, ב) ע"ש ואכמ"ל.